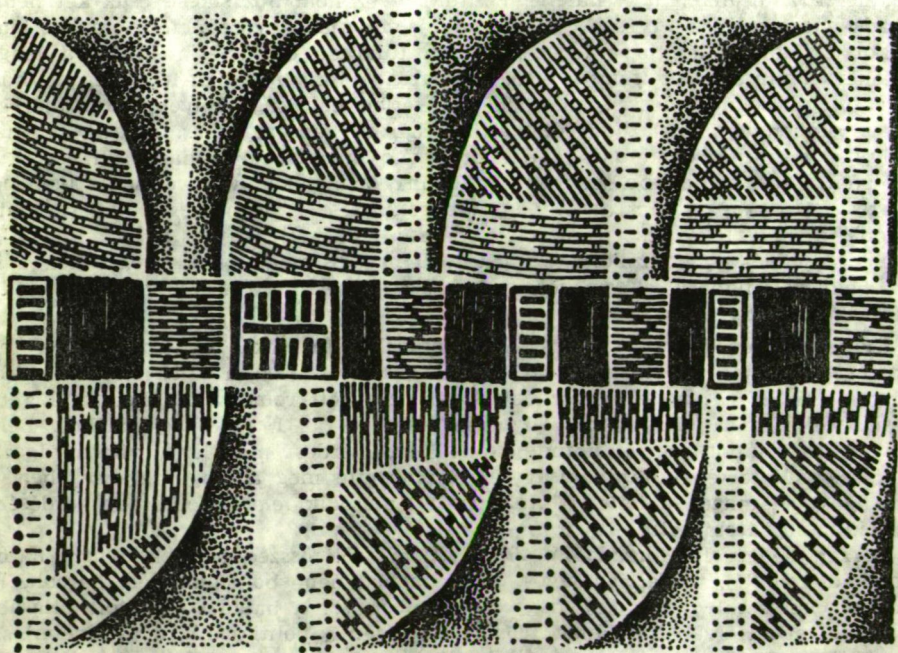

részül, mint Magyarországon Kossuth Lajosnak. Hívei erekyeként adományozták az arcképeit. Mellszobrait Oroszországtól Angliáig terjesztették. Amíg otthon volt, baráti köre valamiféle nemzeti kongresszus szerepét játszotta. Külföldi emigrációja idején pedig megállíthatatlan meneként tódultak hozzá hazájának tisztelgő küldöttségei. (...) Ő az orosz forradalmi útkeresés hőse. A cári birodalom forradalmának eredményes keresztordozója. Az oroszországi szociáldemokrácia, az orosz bolsevizmus egyik világtörténelmi rangú előfutára.”

Herzen gondolatainak, megállapításainak jelentős része az utókornak szánt üzenetként, tanácsként is felfogható. „Nem elég tagadni a régít, szükséges, hogy az újat magáévá tegye a többség. Ez pedig erőszak útján nem sikerülhet. (...) Vita, bírálat, ítélkezés — ezek a fegyverek; szabadság kell a gondolkodásban is, nem szabad elnémítani a másikat.” Igaza volt abban, amikor — a múltba visszatekintve azt írta: „Amit elvégeztünk megmarad, megfogant, növekszik.” (Lenin is merített Herzen munkáiból.)

A herzeni életművet Kovács Endre értő szavakkal foglalta össze: „... elméleti ember volt, de több is annál: agitátor, a népek szabadságának propagandistája, az ő személyében inkarnálódott hosszú évtizedeken át az orosz demokratikus gondolkodás. Fárosz volt a maga Kolokoljával, messzire hangzó harangszó, amely fel-támadást ígért hazája népének. (...) Fluidum volt, éltető erő.” (Gondolat.)

LAGZI ISTVÁN

SZENTI ERNŐ GRAFIKÁJA